

י.ב.בענין תרומת איברים

שאלת הנהלת הקהילה בשטוקהולם

לכבוד הרב משה אדלמן,

שאלה:

ממשלת שבדיה עומדת לשנות את חוק תרומת איברים לאחר מות אדם. היא מבקשת דעתה של היהדות בנושא ואנו מבקשים את עזרתך. לכל האוכלוסיה יחולק כרטיס עם השאלה: אני מוכן/לא מוכן לתרום איברים (למחוק המיותר). כל אזרח צריך להחזיק כרטיס זה בכיסו כל הזמן אם חו"ש תקרה לו תאונה. זאת כדי לדעת אם אפשר להשתמש באיבריו. אם לא ימצאו עליו את הכרטיס יקחו איברים מן הגופה בלי לשאול אדם כל שהוא, כולל המשפחה.

שטוקהולם, אייר תשנ"ו

(--)

תשובה:

לכבוד (--)

אנו לא מבינים איך בני אדם חזרו וחוזרים לחיים כאשר חשבו שאלה רגעיו האחרונים. לכן אין היתר למישהו לסיים חייו של אדם אחר אפילו כאשר חושבים שמדובר על שניותיו האחרונות בחיים. זה הבסיס לנושא תרומות איברים.

ספר ויקרא י"ט, ט"ז מהוה המקור החשוב ביותר לחובתינו - הצלת חיים. קבלנו את התורה כדי לחיות אתה ולא למות אתה (ויקרא י"ח, ה'). אם חיי אדם בסכנה חובתינו קודם כל לנסות להציל חייו של עצמו לפני שיטפל בהצלת חיי אדם אחר. גם חובה לעזור לאדם אחר שבסכנה, גם אם יש ספק סכנת נפשות.

להלכה מותר לתרום איברים אם זה יגרום להצלת הנתרם. עם זאת חובה לשמור על הכללים השייכים לדבר - הלכתיים, רפואיים ומוסריים.

חייבים לדעת בידיעה ברורה לפני שמוציאים איבר כלשהו שהתורם אמנם מת - כלומר הפסקת הנשימה מוחלטת. (ב. יומא פ"ה ע"א; החת"ם סופר של"ח; אגרות משה יו"ד, ג'): הפסקת נשימה מוחלטת נקבעת כשמוכח שהמוח וגזע המוח ששולט על נשימת האדם יצאו מכלל פעולתם. אדם שמוחו מת ולכן אינו נושם בכח עצמו, נחשב כמת, כיוון שההלכה מדגישה נשימה כסימן לחיים אין להתעלם שחיי הנתרם בסכנת חיים בזמן השתלת האיברים.

ספקות אלו פחותים כאשר מדובר למשל על תרומת עין או כליה.

על פי ההלכה כל חלק של התורם שלא ייכלל בתרומה או לא ייכלל בהשתלה חייב בקבורה מיידית.

סיכום חלק זה:

-- אין להוציא איבר מגוף אדם לפני שידוע מעל כל ספק שהתורם נפטר על פי ההלכה - כלומר הפסקת נשימה מוחלטת.

-- הנתוח לאחר המות יוגבל אך ורק לאותם האיברים שדרושים לתרומה ורק במטרה להציל חיים (כאן נכלל גם עין כדי להציל ראייה).

-- גופת התורם והחלקים שהוצאו ממנה, אבל לא נכללו בהשתלה, יוחזרו מיד לשם קבורה.

המות:

המות הוא הפסקה מוחלטת של פעולת המוח וגזע המוח, בידיעה מוחלטת, שהנשימה לא תחזור. שורש המוח שולט על נשימת האדם ולכן חייב להיות הרוס כליל וללא פעולה, כדי לקבוע את המות.

על פי זה מתירה ההלכה השתלה בתנאי שכל דרישות ההלכה, הרפואה והמוסר ימולאו כדי להחליט על מות המוח המוחלט.

יש איברים מסוימים שמחזיקים חיי אדם: המוח, הלב, הכליות, הכבד, הלבלב והעור.

יש היום פתרונות רפואיים על ידי תחליפים מלאכותיים ו/או השתלה. ההלכה מתירה תחליפים מלאכותיים אם יכולים להציל את חיי הנתרם.

אין היתר להוציא איבר מחולה גוסס. גם נשימה לא סדירה וקבועה היא סימן לחיים. חייב להיות אימון מלא ברופאים הקובעים את המות – כלומר קביעת מות המוח ומות גזע המוח.

בעיני הכרטיס יחליט כל אדם ואין אנו יכולים לכפות על מאן דהוא איך עליו לנהוג. אמנם מבחינה יהודית אפשר להגיב: כן, מוכן לתרום איברים אך ורק להשתלה להצלת חיי אדם. לא להיות מוכנים לתרום לשם מחקר. זאת שאלה מצפונית ביהדות.

חשוב להדגיש שהיהדות אינה רואה בעין יפה בניתוח לאחר המות ולבני המשפחה תהיה הזכות להתנגד לכך.

כבוד האדם – חי או מת – הוא ענין בסיסי ביותר בהלכה.

לכן הצלת חיים דוחה מצוות כבוד גוף האדם המת.

כבוד המת הכתיב חוקים כבוד גוף האדם. טיפול בגופה צריך להיות באותו כבוד שמראים לאדם חי. אך בפקוח נפש נדחה כבוד המת כולל האיסור להטלת מום, או הנאה מן הגופה ודחיית הקבורה.

במצוות פקוח נפש החליטו פוסקים להתיר השתלות איברים מנפטר במטרה להציל חיים בתנאים מגבילים, כמוסבר למעלה.

בשבדיה עומדת האוכלוסיה מול חוק המניח שכולם מבקשים לתרום אברים לאחר המות אלא אם הביע במפורש את ההיפך. דעת היהודים חייבת להתבטא בצורה ברורה על הכרטיס שקבלו מן הממשלה. אני מאיץ בכך רק להרשות תרומת איברים להשתלה, להציל חיים. במצב הנוכחי אני מיעץ לכם לא לתרום גופתכם למחקר רפואי. חשוב לזכור שמילוי הכרטיס הוא החלטה אישית. אתם שאינכם רוצים לתרום איברים חייבים לפרט זאת בצורה ברורה ומובנת שאין להשתמש באיבריכם. חשוב שהורים ישוחחו עם הילדים על הנושא.

כדי למנוע סבל, יסורים ובלבול צריכים לטפל בנושא לפני שנהפך למציאות בחייהם.

על השאלה שנשאלתי אם לקיים לוויה וקבורה יהודית לתורם איברים להשתלות, התשובה חיובית.

מן הסדור

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בחכמה, וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם, או יסתם אחד מהם, אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך. ברוך אתה ה', רופא כל בשר, ומפליא לעשות.

שטוקהולם, כ' באייר תשנ"ו

הרב משה אדלמן